

Truus Gubbels

is redacteur van *Boekman* en
stafmedewerker van de Boekman-
stichting

Goudse Schouwburg

is al zo veel over gezegd: we doen al zo lang aan gedifferentieerde prijzen. Dat is niets nieuws: we verkopen al jaren de zijbalkonplaatsen voor de helft van de eersterangsprijzen – en daar staan mensen voor in de rij. Maar dat is geen uitvinding uit 2007. Waar ik me wel zorgen over maak, is de aankondiging van de minister dat er 50 miljoen euro bezuinigd moet worden. Ik zie niet waar dat geld vandaan moet komen. Als ze dat bij de theaters weg moeten halen, hebben we met z'n allen een probleem.'

Dikke kabouters en domme leer- krachten

Anita Twaalfhoven Het Nederlandse jeugdtheater is toonaangevend in de wereld. De gesubsidieerde kwaliteitsproducties lijden echter onder de commerciële successen van Kabouter Plop en K3 en de censuur van overijverige lagereschooldocenten. Dit ongunstige tijt te keren, is een schone taak voor de overheid.

Met theater, dans, opera, musicals, muziek, mime, cabaret, poppen- en objecttheater voor een jong publiek is het jeugdtheaterlandschap rijkgeschakeerd. Podiumkunst voor jong publiek is niet alleen te zien bij de jeugdtheatergezelschappen. Ook gevestigde gezelschappen voor volwassenen als het Onafhankelijk Toneel en Toneelgroep Amsterdam brengen voorstellingen voor kinderen of jongeren, en net als Introdans heeft Het Internationaal Dans-theater een tweede dansgroep die zich specifiek richt op de jeugd. Ook heeft Het Concertgebouw Amsterdam sinds enkele jaren het Productiehuis Jeugdconcerten, waar bekende regisseurs samenwerken met professionele musici.

De leeftijdsgrenzen schuiven steeds verder op. Aan de ene kant van de groeicurve raakt het aanbod voor vijftienplussers aan het aanbod voor volwassenen. Zoals in het Amsterdamse Rozentheater, waar de twee gezelschappen Huis aan de Amstel en Het Syndicaat voorstellingen

brenge voor 'jongvolwassenen'. Aan de andere kant zit het aanbod voor 'tweeplussers' in de lift, met reizende festivals als 'Twee Turven Hoog' voor een publiek dat de luiers nog maar nauwelijks is ontgroeid. Maar of de voorstellingen nu voor peuters of pubers zijn gemaakt, het jeugdtheater boeit ook een volwassen publiek. Het jeugdtheater van de afgelopen decennia is voor jong en oud, variërend van de Griekse tragedie op kindermaat *Ifigeneia Koningskind* of het oorlogsdrama *Mirad, een jongen uit Bosnië* tot kleurrijke drama's rond het moderne gezin als *De verschrikkelijke Stiefmoedershow!* of *Stormgek*.

Het Nederlandse jeugdtheater is, samen met het Zweedse, toonaangevend in de wereld en in het buitenland een graag geziene gast. De tijd dat het draaide om zoete sprookjes, brave liedjes en volwassen spelers die op de hurken gaan om de kinderwereld tot leven te brengen, hoort tot een grijs verleden. Net zoals de periode

dat jeugdtheater een verlengstuk was van heersende trends in de opvoedkunde, met voorstellingen vol opgeheven vingertjes. Het jeugdtheater is een volwassen kunstvorm.

Lieftallige meisjes

Tenminste, zo is het in het gesubsidieerde circuit. Daarbuiten hebben commerciële publiekstrekkers als de meidengroep K3, de glitterfeeën van The Winx Club of de dikbuikige mensen rond Kabouter Plop heel veel succes. De theatershow van K3, met zangeressen Karen, Kristel en Kathleen, die afgelopen zomer in het World Forum Theater in Den Haag stond, was al op voorhand met zo'n 70.000 kaartjes uitverkocht. Het verhaal over lieftallige meisjes en een gemene heks is dun, maar de publiciteitsmachine is goed geolied en de merchandising helpt mee met het vergroten van de naamsbekendheid. Met cd's, dvd's, tasje, agenda's en stickers van de heldinnen, in speelgoedketens als Bart Smit en Intertoys.

Het gesubsidieerde jeugdtheater ondervindt hiervan de gevolgen. Programmeurs zien de bezoekersaantallen teruglopen en steeds vaker staan gezelschappen voor een dichte deur bij theaters waar zij graag willen spelen. Je zou kunnen stellen dat dit betekent dat de commerciële gewoon beter en leuker zijn dan de gesubsidieerden. Maar wie figuren als Kabouter Plop wel eens in het echt heeft gezien, kan zich moeilijk voorstellen dat ze het publiek massaal naar binnen lokken met het verhaal en het talent van de spelers. De naamsbekendheid is al genoeg. Het zijn de figuren van de televisie, de radio en het stickerboek thuis.

Pieter Tiddens, die in zijn *Kindercabaret* de commerciële kindercultuur op de hak neemt, zei in het vakblad *TM*: 'Wat wij in het jeugdtheater doen, is in wezen marginaal en te zien als een "ondergrondse tegenbeweging". Er gaat een enorme zuigkracht uit van de commercie en de merchandising hieromheen. Maar het is

een lege fantasiewereld, die je ook terugziet in de tekenfilms van tv zenders als Cartoon Netwerk. (...) Daar zet ik graag het mes in.'

Jeugdtheatergezelschappen spelen niet alleen in theaters, maar ook op scholen. In het onderwijs speelt weer een ander probleem dan in het circuit van de vrije voorstellingen in theaters. De overheid sluist een hoog subsidiebedrag voor kunsteducatie direct door naar de scholen; zo krijgen deze steeds meer invloed op de kunstbeleving van het jonge publiek. Als het gaat om theater, kiezen scholen liefst voor voorstellingen keurig op maat, die passen in de gymzaal en bij de ethiek van de leerkrachten. Die ethiek kan botsen met een voorstelling als *Het jaar van de haas* van Stella Den Haag, waarin een meisje zonder moeder haar fantasie de vrije loop laat. Of met *De verschrikkelijke Stiefmoedershow!* van MAX., waarin kinderen wraak nemen op moderne ouders die hun het leven zuur maken. Steeds vaker lopen leerkrachten boos de zaal uit, mét een hele klas kinderen, of sturen ouders brieven dat de voorstelling te eng, schokkend of moeilijk is voor hun kroost. Niet omdat het jonge publiek daarom vraagt, maar omdat volwassenen denken dat kinderen daar niet tegen kunnen. Zo vertelde de programmeur van de kindercconcerten in Het Concertgebouw hoe zowel een moeder als haar dochter een brief schreven naar aanleiding van een muziektheatervoorstelling in de kleine zaal. Het meisje schreef: 'Ik weet dat mijn moeder boos is over de voorstelling, maar ik vond het juist leuk!'

Tussen twee vuren

Je zou dus kunnen zeggen dat het gesubsidieerde jeugdtheater tussen twee vuren zit, met lonkende commerciële kabouters en feeërieke meisjes aan de ene kant en de opgeheven vinger van onderwijzers en opvoeders aan de andere kant. Het is dan ook tijd voor een tegenoffensief.

Het advies van de Raad voor Cultuur om het jeugdtheater stevig te verankeren in de basisstructuur van het podiumkunstenbestel, kan misschien een steun in de rug te bieden. In de huidige Cultuurnota zijn er twaalf landelijk gespreide jeugdtheatergezelschappen van beperkte omvang. In de nieuwe basisstructuur die de Raad voor ogen heeft, is slechts plaats voor acht jeugdtheatergezelschappen. Maar het is de bedoeling om twee daarvan uit te breiden tot grootschalige jeugdtheatervoorzieningen. Daarmee wil men de eenvormigheid van het bestel tegengaan. De huidige groepen van beperkte omvang brengen overwegend kleinschalige voorstellingen, met een handjevol acteurs. Er zijn namelijk te weinig middelen voor grote zaalvoorstellingen voor de jeugd, waaraan zowel bij de theatermakers als bij het publiek wel degelijk behoefte bestaat. Met meer differentiatie in de grootte van de gezelschappen kan men ook meer variatie in het aanbod brengen. De twee grote gezelschappen kunnen met grootschalige familievoorstellingen concurreren met de commerciële. Bovendien is het de bedoeling om in de basisstructuur een nauwere band te creëren tussen gezelschappen en theatergebouwen in dezelfde stad of regio. Dit

biedt jeugdtheatergezelschappen meer kans op een speelplek, zodat ze niet te sterk op het onderwijs aangewezen zijn.

Maar dit hele plan staat of valt met het prijskaartje dat eraan komt te hangen. Als er geen bezuinigingen plaatsvinden en men het jeugdtheater dezelfde middelen gunt als in de huidige Cultuurnota, kun je een eenvoudige rekensom maken. Dan kan het subsidiebedrag van de vier 'verdwijnde' middelgrote jeugd-

'Mijn moeder is boos over de voorstelling, maar ik vond het juist leuk!'

theatergezelschappen bijvoorbeeld verhuizen naar twee andere middelgrote gezelschappen, die dan om uit te breiden grofweg driemaal zo veel subsidie gaan ontvangen als voorheen. En wie weet kunnen de 'verdwijnde vier' terecht bij het nieuwe Fonds voor Muziek, Dans en Theater. In dat geval zou het zeker geen slecht advies zijn.

Maar dat is een fictief scenario, want in financieel opzicht kun je met het advies van de Raad nog alle kanten uit. In het slechtste geval verdwijnen er vier jeugdtheatergezelschappen, blijven er zes op hetzelfde niveau steken en mogen er twee een beetje uitbreiden.

Wat dat betreft staat de jeugddans er rooskleuriger voor. De huidige vijf jeugddansgezelschappen krijgen meer geld, zo staat expliciet in het advies van de Raad voor Cultuur geschreven. Ook moeten drie productiehuisen voor dans zich sterk voor de jeugddans gaan maken. De vraag naar dans overstijgt het aan-

Anita Twaalfhoven

is hoofdredacteur van *Boekman* en stafmedewerker van de Boekmanstichting

bod namelijk, vooral als het gaat om dans voor de jongste leeftijdsgroep. Bovendien is het professionaliseringsproces achteropgeraakt en dus verdient de jeugddans de kans om een inhaalslag te maken.

Bij het jeugdtheater is dit alles niet aan de hand. In het professionaliseringsproces loopt het juist voorop, maar de relatie met het jonge publiek dreigt verstoord te raken. Door aan de ene kant de zuigkracht van de commercie en aan de andere kant de censuur van het onderwijs. Een stevige uitspraak over geld zou ook het jeugdtheater goed doen. Juist in een periode waarin de verworvenheden weer in de knel kunnen raken.

[advertentie]

Eensgezinde tweedracht

Organisatievorming van Nederlandstalige musici in de tweede Gouden Eeuw, 1890-1920

Florian Diepenbrock

Eensgezinde tweedracht
Organisatievorming van Nederlandstalige musici in de tweede Gouden Eeuw, 1890-1920
Florian Diepenbrock
2019, 288 pagina's, 19,95 euro

Eensgezinde tweedracht beschrijft opkomst, bloei en neergang van de eerste vakorganisaties van kunstenaars in de eerste helft van de twintigste eeuw. Het vindt zijn oorsprong in het einde van de Eerste Wereldoorlog, met eenler zijn oorsprong en werd waardigheden van afstandigen, lokale vakverenigingen in Nederland systematisch onderzoek. Voor geschiedkundig, ploersjaren en literaire confliet rond verenigingsvorming, en de rol van het Concertgebouworkest en in de amusementssector worden in de hand gebracht met professionalisering en speedfiek behing, muziek, maar ook met bredere sociale en politieke gebeurtenissen rond de voorige eeuwwisseling. Ontstond er onder toonkunstenaars

zoets als klassenbesef, welke organisatievormen pasten zij toe en hoe was hun invloed op de belangenbehartiging bij de overnemen, opengeven van de muziekverenigingen en de muziekverenigingen? Ook de buitenlands verhouding tot de opkomende vakbeweging, politieke partijen als de VVD en de verzorging spelen een rol. Het verhaal wordt in Eensgezinde tweedracht ruim aandacht besteed met een rijk beeld van de muziekverenigingen, maar ooft controversiële en soms tragische pioniersonderneemingen, die een eeuw geleden de laatste graven aan hun bestaan. Het boek behandelt onder andere solidariteit, organisatievorming en de rol van de muziekverenigingen.

Cransveldweg 31
1019 AT Amsterdam
020-8900150
info@akant.nl
www.akant.nl

ISBN 978-90-526-0259-2, 568 blz., gebonden, 19,95 euro

Onder Professoren

Theorie als zweep voor de praktijk

Geert Sels In de serie ‘Onder Professoren’ plaatst Boekman interviews met voor het betreffende thema relevante hoogleraren. Luk Van den Dries maakt sinds 1986 deel uit van de afdeling Theaterwetenschap van de Universiteit Antwerpen en is er inmiddels hoogleraar.

Het centrale punt van de bezigheden van Luk Van den Dries (1957) is de afdeling Theaterwetenschap in Antwerpen. Hij kwam er terecht toen hij na zes jaar wetenschappelijk medewerker te zijn geweest aan de Vrije Universiteit Brussel (VUB) overstapte om er assistent te worden. In menig opzicht was het een mooie erfenis. Niet alleen om historische redenen – de universiteit had namelijk de eerste leerstoel Theaterwetenschap in Vlaanderen. Van groter belang was dat stamvader Carlos Tindemans er een sterke koppeling tussen theorie en praktijk had uitgebouwd. In de theaterwerkplaats van de afdeling konden studenten bijvoorbeeld aan het werk met Richard Schechner.

‘De kern van mijn bezigheden is het academisch onderwijs en onderzoek. Maar daarnaast is het zaak om bruggen te bouwen en verbindingen te leggen naar de praktijk. Ik geloof sterk in de zweepfunctie van de theorie op de praktijk. Iemand die vanuit een ander paradigma, maar

met een open perspectief en met zekere afstand kijkt, kan pertinente vragen stellen. Dat veroorzaakt frictie. Het helpt om de praktijk elke keer opnieuw open te breken uit zijn zelfgenoegzaamheid.’

Die verankering in de praktijk zat er vanaf zijn eerste onderzoeksdaden in. Men mag dat vrij letterlijk nemen. Als recent afgestudeerd vorser was hij in 1982 betrokken bij de oprichting van het theatertijdschrift *Etcetera*. Nu noemt hij dat ‘een geschenk waar ik jaren op geteerd heb’. Hij leerde er snel en veel bij over hoe theater in elkaar zat. Als redactiesecretaris zat hij voortdurend centraal in het web. Zijn toenmalige prof, wijlen Dina Hellemans, stond toe dat hij het blad vanuit de kantoren van de VUB leidde.

Nog later, al vijf jaar in Antwerpen en met zijn promotieonderzoek (naar Heiner Müller) in de eindfase, haalde hij Het Theaterfestival naar Vlaanderen. Het kunstencentrum